

Ch u f n a c h r i c h t e n.

Wiadomości szkolne.

A. Lehrverfassung.

Religionslehre.

Für die katholischen Schüler: in VI. der allgemeine Katechismus, Erklärung des Glaubensbekenntnisses, des Engl. Grußes und des Vater unser, wöchentl. 1 Stunde; — Biblische Geschichte: des alten Testaments, wöchentl. 2 Stunden; — in V. Lehre von der christlichen Liebe, Erklärung der zehn Gebote Gottes und der Kirchengebote, ferner von der Sünde, den Tugenden und den guten Werken, wöchentl. 1 Stunde; — Biblische Geschichte des neuen Testaments, wöchentl. 2 Stunden; — in IV. Lehre von der Gnade und den heiligen Sacramenten im Allgemeinen und Besonderen, wöchentl. 1 Stunde; Wiederholung der biblischen Geschichte des alten Testaments, nebst Erklärung der Messianischen Weissagungen und Vorbilder, Geographie des heiligen Landes, wöchentl. 1 Stunde; — in III. von den heiligen Sacramenten und den letzten Dingen im Besondern, wöchentl. 1 St.; — Sittelehre: von den Pflichten des Christen gegen Gott, gegen sich selbst und gegen den Nächsten, wöchentl. 1 St.; — in II. Lehre von der heiligen Schrift, der Tradition und der Kirche; von der Erschaffung, der Erbsünde und der Erlösung, wöchentl. 1 St.; — Lehre vom heiligen Messopfer im Besonderen, Erklärung der Cerimonien der heiligen Messe, des Kirchenjahres und der Kirchengebräuche, wöchentl. 1 St.; — in I. Geschichte und Inhalt der Offenbarung des A. und N. T. und deren göttlicher

A. Plan nauk.

Nauka religii.

Dla katolików: w VI. katechizm ogólny: wykład składu apostołskiego, pozdrowienia anielskiego i modlitwy Pańskiej, tyg. 1 godz.; historia biblijna starego testamentu, tyg. 2 godz.; — w V. nauka o miłości chrześcijańskiej, wykład dziesięciorga przykazań boskich i przykazań kościelnych, tudzież o grzechu, o cnotach i o dobrych uczynkach, tyg. 1 godz.; — historia biblijna nowego testamentu, tyg. 2 godz.; — w IV. nauka o łasce boskiej i o sakramentach św. w ogólności i w szczególności, tyg. 1 godz.; powtórzenie hist. starego testamentu z wyjaśnieniem przepowiedni i typów mesyjskich, oraz geografia ziemi świętej, tyg. 1 godz.; — w III. szczegółowy rozbiór nauki o sakramentach św. i o rzeczach ostatecznych, tyg. 1 godz.; — nauka moralności: o powinnościach chrześcijanina względem Boga, siebie i bliźniego, tyg. 1 godz.; — w II. nauka o piśmie św., tradycji i kościele, o stworzeniu, grzechu pierworodnym i odkupieniu, tyg. 1 godz.; szczegółowy rozbiór nauki o mszy św., wykład ceremonij mszy św., roku kościelnego i obrządków kościelnych, tyg. 1 godz.; — w I. historia i treść objawienia starego i nowego zakonu i boskie obu zakonów znamię, tyg. 1 godz.; — historia kościelna od Chrystusa aż do wieków średnich, tyg. 1 godz.; — w I. nauka o istności i przymiotach Boga i o Trójcy Przenajświętszej, tu-

Ursprung, wöchentl. 1 St.; — Kirchengeschichte von Christus bis zum Mittelalter, wöchentl. 1 St.; — in I. Lehre vom Dasein und den Eigenschaften Gottes und von der heiligen Dreieinigkeit. Wiederholung der Lehre vom Erlösungswerke und von der Person des Erlösers, von der Gnade und den h. Sacramenten, wöchentl. 1 St.; — Kirchengeschichte: das Mittelalter, Wiederholung des ersten Zeitalters; Sittenlehre: Wiederholung der wichtigsten Abschnitte, wie vom Gewissen und den theologischen Tugenden, wöchentl. 1 St.; — In den beiden oberen Klassen wurden je 4 freie Ausarbeitungen angefertigt. — Lehrbücher: in VI, V., IV. Katechismus von Lewandowski, Biblische Geschichte von Tpe, in III. Glaubens- und Sittenlehre von Ontrup, in II. u. I. das Religionshandbuch von Martin.

Für die evangelischen Schüler: in VI. Biblische Geschichte A. D. von der Schöpfung bis zur Theilung des Reiches; Christenlehre: die zehn Gebote mit der Erklärung; auswendig gelernt Bibelsprüche u. 6 Kirchenlieder, w. 2. St.; — in V. Biblische Geschichte von der Theilung des Reiches bis zu den Makkabäern; Christenlehre: das 2. Hauptstück; gelernt und erklärt wurden davon der 1. u. 2. Artikel; die erforderlichen Bibelsprüche u. 6 Kirchenlieder auswendig gelernt, w. 2. St.; — in IV. Biblische Geschichte des N. T.; Christenlehre; die 3 Artikel des christl. Glaubens erklärt und auswendig gelernt; die erforderlichen Bibelsprüche u. 6 Kirchenlieder auswendig gelernt; w. 2. St. — in III. das Ev. Matthäi nach Luther's Uebersetzung gelesen, besonders hervorgehoben die Bergpredigt, außerdem den Brief Jacobi; Christenlehre: Wiederholung des 3. Artikels; das Gebet des Herrn u. die Sacramente; auswendig gelernt Bibelsprüche u. 4 Kirchenlieder, w. 2. St.; in II. u. I. comb. gelesen das Ev. Lucae u. den Brief Pauli an die Galater nach dem griechischen Text; Kirchengeschichte: die ersten 6 Jahrhunderte u. das Zeitalter der Reformation bis zur Abfassung der Konkordienformel, von den Büchern der h. Schrift des N. u. A. T., w. 2. St. — Lehrbücher: in den 4 untern Klassen: Biblische Geschichte von Preuß; Katechismus von Reimann nebst der Bibelübersetzung Luthers; in den beiden oberen Klassen: Lehrbuch der Religion von L. A. Petri, der griechische Text und das Concordienbuch enthaltend die Bekenntnißschriften.

Deutsche Sprache.

Vib. — IVb. Übungen im Lesen, Nacherzählen und Declamiren nach Auras u. Gnerlich, w. 1 St.; in der Orthographie u. im schriftlichen Gedankenausdruck,

dieß powtórzenie nauki o zbawieniu, o osobie Zbawiciela, o lasce i sakramentach św., tyg. 1 godz.; historia kościelna: wieki średnie i powtórzenie epoki pierwszjej; nauka moralności: powtórzenie głównych ustępów z téjże nauki, jako to: o sumieniu i o cnotach teologicznych, tyg. 1 godz. — W dwóch wyższych klassach oddawano co kwartał wypracowanie piśmienne treści religijnjej. Uczono podług książek: Katechizmu Lewandowskiego i Historji biblijnej Tyca w VI, V i IV; Nauki wiary i moralności Ontrupa w II; Nauki religii Martina w I.

Dla ewangelików: w VI. historia biblijna starego testamentu od stworzenia świata do podziału królestwa żydowskiego; nauka wiary chrześcijańskiej: wykładano dziesięciorgo przykazań boskich; uczono się na pamięć przypowieści biblijnych i 6 pieśni kościelnych, tyg. 2 godz.; — w V. historia biblijna od podziału królestwa żydowskiego aż do Makabeuszów; nauka wiary chrześcijańskiej: wykładano 1. i 2. artykuł rozdziału II, uczono się na pamięć odpowiednich przypowieści i 6 pieśni kościelnych tyg. 2 godz.; — w IV. historia biblijna nowego testamentu; nauka wiary chrześcijańskiej: wykładano 3 artykuły wiary chrześcijańskiej, uczono się na pamięć odpowiednich przypowieści i 6 pieśni kościelnych, tyg. 2 godz.; — w III. czytano ewangelią Mateusza św. w tłumaczeniu Lutra, przyczem mowę na górze mianą szczegółowo rozbierano, nadto czytano list Jakóba św.; nauka wiary chrześcijańskiej: powtórzono artykuł 3, wyleżono modlitwę Pańską i naukę o sakramentach św., uczono się na pamięć przypowieści i 4 pieśni kościelnych, 2 godz.; — w II. i I. połączonych czytano ewangelią Łukasza św. i list Pawła św. do Galatów podług tekstu greckiego; historia kościelna pierwszych 6 stuleci i wieku reformacyi aż do ułożenia formuły zgodnej; o księgach pisma św. starego i nowego testamentu, tyg. 2 godz. — Uczono podług następujących książek: w 4 niższych klassach podług Historji biblijnej Preussa, Katechizmu Reimanna, oraz tłumaczenia biblii Lutra; w dwóch wyższych klassach podług Nauki religii L. A. Petrego, nadto używano tekstu greckiego i księgi zgodne wiary wyznania obejmującej.

Język niemiecki.

W Vib. — IVb. czytanie, opowiadanie i declamacje podług Auras i Gnerlicha, tyg. 1 godz.; ćwiczenia w ortografii i stylu, w IV wypracowania

in IV. kleinere freie Aufsätze erzählenden Inhalts. Grammatik nach Heyse, w. 1 St. — in VIa. u. Va. Formenlehre nach Jerzykowski's Grammatik und Ławicki's Wypisy, Übungen im Lesen, Nachzählen und Declamiren, im mündlichen und (wöchentl. 1 St.) im schriftlichen Uebersetzen, kleinere Ausarbeitungen abwechselnd mit orthographischen Übungen, wöchentl. 6 St.; — in IVa. Satzlehre und dieselben Übungen, wöchentl. 5 St.; — in III. Satzlehre, Übungen im Uebersetzen aus Wzory prozy stop. II v. Rymarkiewicz, Lesen, Nachzählen und Declamiren nach dem Lesebuche von Auras und Gnerlich, 3 wöchentl. schriftliche Ausarbeitungen, wöchentl. 3 St.; — in II. Rückgabe und Besprechung der 4 wöchentl. freien Aufsätze, freie Vorträge der Schüler, Lectüre und Erklärung prosaischer und poetischer Stücke aus Auras und Gnerlich's Lesebuche, w. 2 St. — in I. logische Übungen, freie Vorträge, Lectüre von Göthe's Sphigenie auf Tauris u. prosaischer Stücke aus Bone's Lesebuche, Geschichte der deutschen Nationalliteratur, Rückgabe der freien Aufsätze, w. 3 Stunden. — Zu schriftlicher Ausarbeitung wurden folgende Aufgaben gestellt:

in II.

Thu nur das Rechte in deinen Sachen, das Andere wird sich von selber machen. — Wie sollen wir wohlthun? — Stadt- und Landleben. — Stürme sind ein Bild von den Leiden des Lebens, oder, Ideengang des ersten Buches der Aeneide. — Qui studet optatam cursu contingere metam, Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit (Chrie), oder, Zuruf an die wiederkehrende Lerche. — Vorzüge des Reisens zu Fuß. — Ueber den Wunsch in die Zukunft zu blicken, oder, Ueber fehlgeschlagene Erwartungen. — Ideengang in Schiller's Spaziergang. — Dimidium facti qui coepit habet, sapere aude. — Durch Schaden wird man klug (Klassenarbeit).

in I.

Unterhaltungsbücher sind unsere Freunde und Feinde. — Ein unnütz Leben ist ein früher Tod. — Welche Vorzüge hat die Jugend vor dem Alter? — Das Glück eine Klippe, das Unglück eine Schule. — Ob Undank wirklich der Welt Lohn ist? — Warum verdienet der Landmann unsere Achtung? — Die Kunst zu vergeffen. — Ende gut, Alles gut. — Abit. Warum verlor Griechenland so früh seine Freiheit?

Polnische Sprache.

VIa. — IVa. Grammatik nach Małeci, Übungen im Lesen Nachzählen, Declamiren, nach dem Lesebuche von Rymarkiewicz, in VI. u. V. wöchentl. orthographische Übungen u. Exercitien, in IV 2wöchentl. kleine freie Ausarbeitungen, wöchentl. 2 St. — in VIb. u. Vb. Grammatik, Übungen im Lesen, Nachzählen und Declamiren, im mündlichen und schriftlichen Uebersetzen nach Popliński's Elementarbuch u. Wybór, w. 6 St. — in IVb. Satzlehre, dieselben Übungen, nach Popliński's Grammatik u. Wybór und dem Übungsbuche von Wolinski und Hänsel, w. 5 St. — in III. Satzlehre, Fortsetzung derselben Übungen, Lectüre nach dem Lesebuche von Rymarkiewicz, wöchentliche freie Ausarbeitungen, w. 2 St. — in II. Theorie der Dich-

male treści opowiadającej, grammatyka podług Heysego, tyg. 1 godz.; — w VIa — Va odmiana wyrazów podług Grammatyki Jerzykowskiego i Wypisów Ławickiego, czytanie, opowiadanie i deklamacye, ćwiczenia w ustnym i (tyg. 1 godz.) piśmiennym tłumaczeniu, wypracowania male przeplatane ćwiczeniami ortograficznymi, tyg. 6 godz.; — w IVa nauka o zdaniu i takież ćwiczenia tyg. 5 godz.; — w III nauka o zdaniu, tłumaczenie z Wzorów prozy stop. II Rymarkiewicza, czytanie, opowiadanie i deklamacye podług Auras i Gnerlicha, co trzy tygodnie wypracowania piśmienne, tyg. 3 godz.; — w II rozbiór wypracowań domowych co 4 tygodnie zadawanych, ćwiczenia ustne, czytanie i objaśnianie wyimków prozaicznych i poetycznych z Auras i Gnerlicha, tyg. 2 godz.; — w I ćwiczenia w logice, wolne wykłady, czytano Goetego Ifigenię na Taurydzie, nadto wyimki prozaiczne z Bonego wypisów niemieckich, historia literatury niemieckiej, rozbiór wypracowań domowych, tyg. 3 godz. — Na wypracowania piśmienne zadano następujące temata:

w II.

w I.

Język polski.

W VIa — IVa grammatyka podług Małeckiego, czytanie, opowiadanie i deklamacye podług Rymarkiewicza; — w VI i V tygodniowe ćwiczenia ortograficzne i male wypracowania, w IV co 2 tygodnie male wypracowania domowe, tyg. 2 godz.; — w VIb — Vb grammatyka, czytanie, opowiadanie i deklamacye, ćwiczenia w ustnym i piśmiennym tłumaczeniu podług Poplińskiego Książki elementarnej i Wyboru, tyg. 6 godz.; — w IVb nauka o zdaniu i takież ćwiczenia podług Grammatyki i Wyboru Poplińskiego i Książki do tłumaczenia Wolińskiego i Haensla, tyg. 5 godz.; — w III nauka o zdaniu, ciągniono dalej takież ćwiczenia, czytano z Wypisów Rymarkiewicza i co 3 tygodnie wypracowania

tungsarten nach Cegielski's Nauka Poezyi, freie Vorträge, Lectüre prosaischer und poetischer Stücke, Besprechung der 4 wöchentl. freien Aufsätze, w. 2. St. — in I. polnische Literaturgeschichte von 1621 bis zum Aufkommen der romantischen Dichterschule um das Jahr 1825, freie Vorträge, Besprechung der 4 wöchentl. freien Aufsätze, w. 2. St. — Zu schriftlicher Ausarbeitung wurden folgende Aufgaben gestellt:

in II.

Praca nie ciężarem, lecz jest dobrodziejstwem. — Bolesław Chrobry jako rządzca, wódz i krzewiciel światła w narodzie. — Jakim sposobem ukoili się żal Kochanowskiego po stracie Urszulki (według trenu XIX.)? — Charakterystyka Miecznika w poemacie „Marya“. — Jaką prawdę mieści w sobie przysłowie „W tém się polu dobrze rodzi, po którym gospodarz chodzi“? — Charaktery osób głównych w Odprawie posłów J. Kochanowskiego, mianowicie Aleksandra i Antenora. — Wyprawa Tatarów na Polskę za Bolesława Wstydlwego. — Fraszka Kochanowskiego: o Rzymie, dowodami historycznymi wyjaśniona i poparta. — Którego wieku obraz kreśli Krasicki opisując wychowanie Doświadczyńskiego? — Jakie wady gani Kochanowski w swym Satyrze? — Zdanie o ostatniej książce polskiej czytanej.

in I.

Dla czego młodzież nie ma wielkiego pociągu do czytania pisarzy dawniejszych? — Czy do wykształcenia jest i wychowanie potrzebne? — Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio. — „Czego mają się uczyć młodzieńcy?“ zapytano się Arystypa. „Tego, czego im, gdy staną się mężami, będzie potrzeba“, odpowiedział zagadniony. — O zasługach Stanisława Konarskiego około literatury i oświaty w Polsce. — Jakie zarzuty uczynić można poetom okresu literatury polskiej Stanisławowskiego? — Uwagi nad treścią, językiem i stylem przeczytanego podczas wakacyj dzieła z okresu literatury polskiej Zygmunrowskiego. — Jakie zwykły być największe wady młodzieży polskiej? — (Abit.) Co rozumiemy przez poezją romantyczną w Polsce i czy nazwa ta jest stosowna?

w II.

w I.

Latéinische Sprache.

Grammatik: in VI. die regelmässige, in V. die unregelmässige Formenlehre, in IV. die Hauptregeln der Syntax, in IIIu. Syntax der Kasus, in IIIo. Syntax des Verbums, in II. u. I. Wiederholung u. Vervollständigung der Syntax. Grammatiken von Molinski und J. Schulz, Übungsbücher von Jerzykowski u. Popliński (VIa.—IVa.), J. Schulz (VIb.—III), Seyffert (II. u. I.), Memorirübungen nach Bonnel, metrische Übungen von IIIu. ab nach Seyffert's Palästina. Lectüre: IVb. w. 5. St. Cornelius Nepos: Aristides, Pausanias, Cimon, Alcibiades, Thrasybulus, Hannibal, Themistocles, Lysander, Epaminondas; — IVa. w. 5. St. Timotheus, Datames, Conon, Iphicrates, Phocion, Timoleon, Hamilcar, Hannibal, De regibus; — IIIu. w. 4. St. Caesar de b. G. lib. IV., V., VI. c. 1—25., w. 2. St. Ovid. Metam. lib. I. v. 1—163, III. v. 511—733, IV. 1—166, 389—580; IIIo. w. 4. St. Caesar de b. G. lib. IV.—VI., w. 2. St. Ovid. Metam. lib. VIII. 157—545, 611—878, XI. 1—193.,—II. w. 4. St. Li-

Język łaciński.

Grammatyka: w VI prawidłowa, w V nieprawidłowa odmiana wyrazów, w IV główne prawidła dotyczące się składni, w IIIu. składnia przypadków, w IIIo. składnia słowa, w II i I powtórzono i uzupełniono naukę o składni. Uczono podług grammatyk Molińskiego i F. Schultza, tudzież książek do tłumaczenia Jerzykowskiego i Poplińskiego (VIa.—IVa), F. Schultza (VIb.—III), Seyfferta (II, I); uczono się wokabuł podług Bonnela; ćwiczenia metryczne, od IIIu. począwszy, podług Palestry Seyfferta. Czytano: w IVb. tyg. 5 godz. Korneliusza Neposa: Aristides, Pausanias, Cimon, Alcibiades, Thrasybulus, Hannibal, Themistocles, Lysander, Epaminondas; — w IVa tyg. 5 godz. Korneliusza Neposa: Timotheus, Datames, Conon, Iphicrates, Phocion, Timoleon, Hamilcar, Hannibal, de regibus; — w IIIu. tyg. 4 godz. Caesar de b. G. lib. IV, V, VI c. 1—25, tyg. 2 godz. Ovid. Metam. lib. I v. 1—163, III v. 511—733, IV v. 1—166, 389—580; — w IIIo. tyg. 4 godz. Caesar

vius lib. XXI., Cic. de amicitia u. orat. pro Archia p., w. 2 St. Vergil. Aen. lib. I. II. — I. w. 4 St. Cicero de officiis, Quintil. inst. orat. lib. X., privatim Livius, w. 2. St. Hor. Carm. lib. I. II., ausgewählte Satiren und Episteln. — Schriftliche Uebungen: v. VI. — II. wöchentl. ein Scriptum, in II. nach Ostern drei Aufsätze: Expeditio Cleonis contra Pylum; Vita et res gestae Periclis breviter adumbrantur; Romuli subita mors describitur, in I. 2 wöchentl. ein Scriptum und 4 wöchentl. eine freie Uebersetzung, wozu folgende Themata gewählt wurden:

de b. G. lib. IV—VI, tyg. 2. godz. Ovid. Metam. lib. VIII 157—545, 611—878, VI 1—193; — w II tyg. 4 godz. Livius lib. XXI, Cicero de amicitia i orat. pro Archia p., tyg. 2 godz. Vergil. Aen. lib. I, II; w I tyg. 4 godz. Cicero de officiis, Quintil. inst. orat. lib. X., prywatnie czytano Liwiusza, tyg. 2 godz. Horat. Carm. lib. I, II, nadto wyborowe satyry i listy. Ćwiczenia piśmienne: w VI—II co tydzień oddawano exercitium, w II po W. Nocy zadano trzy wypracowania: Expeditio Cleonis contra Pylum; Vita et res gestae Periclis adumbrantur; Romuli subita mors describitur: w I co 2 tygodnie exercitium a co 4 tygodnie wypracowania, na które następujące zadano temata:

Cedant arma togae, concedat laurea laudi. — Poeni foedifragi, crudelis Hannibal. — De Horatii libri I carminis XII strophae IX ita disputatur, ut eorum qui illo loco commemorantur virorum in remp. Romanam merita copiosius exponantur. — De saltatione quid Romani iudicaverunt? — Postquam bellatum apud Actium est, omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuit. — Quomodo Pisistratus tyrannidem occupavit? — Quintiliani de Homero et de Vergilio iudicium et exponitur et examinatur. — Alexander, rex parvae Macedoniae, qui magni Persarum regni dominum vincere potuit. — Ludos gladiatorios Romanis utilitatem attulisse nego. — De Atheniensium in Siciliam expeditione bello Peloponnesiaco suscepta (zugl. Abiturientenarbeit. Abit. = Scriptum Cicero ad Quintum fratrem I, 1, 13).

Griechische Sprache.

Grammatik: in III. Formenlehre bis zu den verba in *μ*, in III. Beendigung der Formenlehre, von der Wortbildung, den Negationen u. Präpositionen, in II. u. I. Syntax nach den Grammatiken von Enger und Buttman und dem Übungsbuch von Enger; Scripta wöchentl. in III. u. III., 2 wöchentl. in II. u. I. Lectüre: III. w. 3 St. Xenoph. Anab. lib. I, II, nach Ostern Hom. Odys. I, 1—200, Formenlehre des epischen Dialekts. — II. w. 3. St. Xenoph. Cyrop. lib. I. II. III. c. 1. 2. w. 2 St. Hom. Od. lib. VIII. (mit Auslassungen), IX., X. — I. w. 3 St. Herod. lib. IX., Plato Apol., Einleitung und Schluß aus Phaedon, Crito cursorisch; w. 2 St. Hom. II. lib. X., XI., Soph. Electra. — Abiturientenscriptum: Thueyd. VIII., 11—13.

Französische Sprache.

Grammatik: in IV. w. 4 St. nach Plötz Elementargrammatik bis Section 99, in III. w. 2 St. Beendigung des ersten Abschnitts; in III. w. 2 St. I. bis 3. Abschnitt der Schulgrammatik; in II. u. I. w. 2 St. Wiederholung der Formenlehre, Syntax. — Scripta in IV. wöchentl. in III.—I. 2 wöchentl. — Lectüre: in II. u. I. aus dem Handbuch von Ideler u.

Język grecki.

Grammatyka: w III. odmiana wyrazów aż do słów na *μ*, w III. po dokończeniu odmiany wyrazów nauka o słoworodzie, o przeczeniach i przyimkach, w II i I składnia według grammatyk Engera i Buttmana i książki do tłumaczenia Engera; ćwiczenia piśmienne co tydzień w III. i III., co 2 tygodnie w II i I. Czytano: w III. tyg. 3 godz. Xenoph. Anab. lib. I, II, po W. Nocy Hom. Odys. I, 1—200, nauka o formach narzecza epicznego; — w II tyg. 3 godz. Xenoph. Cyrop. lib. I, II, III c. 1. 2. tyg. 2 godz. Hom. Odys. lib. VIII z opuszczeniem niektórych ustępów, IX, X; — w I tyg. 3 godz. Herod. lib. IX., Plato Apol., wstęp i zakończenie Phaedona, pobieżnie czytano Critona; tyg. 2 godz. Hom. II. lib. X, XI., Soph. Electra. — Exercitium zadane abiturientom: Thueyd. VIII, 11—13.

Język francuski.

Grammatyka: w IV tyg. 4 godz. według Grammatyki elementarnej Plötza aż do lekcji 99; w III. tyg. 2 godz. dokończono rozdział pierwszy; w III. tyg. 2 godz., rozdział 1 do 3go Grammatyki szkolnej; w II i I tyg. 2 godz. powtórzenie nauki o odmianie wyrazów, składnia. Ćwiczenia piśmienne zadawano w IV co tydzień a w III—I co 2 tygodnie

Nolte, 3 Th. — Abiturienten-Scriptum: de l'Allemagne par Mdme. de Staël (II, 3).

Hebräische Sprache.

In II. w. 2. St. nach Seffer, Formenlehre bis zur Lehre vom Substantiv, nebst Uebersetzung der Übungsbeispiele, wöchentl. ein Scriptum; in I. w. 2. St. nach Seffer, Wiederholung der Lehre vom regelm. u. unregelm. Verbum, Lehre vom Substantiv u. Zahlwort; Lectüre: Genes. cyp. XXII. XXXVII. XLIII., Ps. XI. — XV., XVII. — Abiturientenarbeit: Psalm VII. 1—6.

Geschichte und Geographie.

In VI. u. V. w. 2. St. Geographie der 5 Erdtheile; in IV. w. 3. St. Geschichte der orientalischen Völker, Griechenland's und Rom's; politische Geographie von Europa mit Ausschluß Deutschland's; in III. w. 3. St. Geschichte Rom's, Deutschland's bis zu den Kreuzzügen; Geographie von Deutschland. — in III. w. 3. St. Geschichte des Mittelalters, brandenburg-preussische Geschichte; nach Wiederholung der Geographie Deutschland's die der westlichen und nördlichen Staaten Europa's; — in II. w. 3. St. Geschichte der orientalischen Völker, Griechenland's u. des macedonisch-griechischen Reiches. — in I. w. 3. St. Geschichte des Mittelalters, Repetition der alten Geschichte u. Geographie; nach den geschichtlichen Lehrbüchern von Pütz u. Voigt's Leitfaden der Geographie.

Mathematik und Rechnen.

In VI. w. 3. St. das Numeriren, die 4 Operationen mit unbenannten u. benannten ganzen Zahlen und die Anfangsgründe der Lehre von den Brüchen; in V. w. 3. St. die Lehre von den gewöhnlichen u. Decimalbrüchen, von den Verhältnissen und Proportionen; in IV. w. 2. St. Regula de Tri u. die übrigen bürgerlichen Rechnungsarten, nebst steter Wiederholung des vorjährigen Pensums; Geometrie w. 1. St. allgemeine geometrische Vorbegriffe, von den geraden Linien u. von den Winkeln im Allgemeinen bis § 25; in III. w. 3. St. die vier Species mit Monomen u. Polynomen; Congruenz, Parallellinien; in II. w. 3. St. Potenziren, Radiciren, Gleichungen des ersten Grades mit einer Unbekannten; Parallellinien, Gleichheit, Aehnlichkeit; in I. w. 4. St. Gleichungen des I. u. 2. Grades mit einer und mehreren Unbekannten, Logarithmen, Reihen; Kreislehre, Trigonometrie.

Czytano w II i I z Idelera i Noltego część 3. — Exercitium dla abiturjentów: de l'Allemagne par Mdme de Staël. (II, 3).

Język hebrajski.

W II tyg. 2 godz. odmiana wyrazów aż do nauki o rzeczownikach, podług Grammatyki Seffera, tłumaczono przykłady w téjże Grammatyce zawarte i co tydzień ćwiczenia pisano; w I tyg. 2 godz. powtórzenie nauki o słowie regularném i nieregularném, dalej nauka o rzeczownikach i liczebnikach podług Seffera. Tłumaczono Genes. rzd. XXII, XXXVII, XLIII, Ps. XI—XV, XVII. Exercitium zadane abiturjentom: Psalm VII, 1, 6.

Historia i Geografia.

W VI i V tyg. 2 godz. geografia 5 części ziemi; w IV tyg. 3 godz. historia narodów wschodnich, tudzież Grecyi i Rzymu; geografia polityczna Europy z wyłączeniem Niemiec; w III. tyg. 3 godz. historia Rzymu, następnie Niemiec aż do wojen krzyżowych; geografia Niemiec; — w III. tyg. 3 godz. historia średnich wieków, historia brandenbursko-pruska; po powtórzeniu geografii Niemiec geografia zachodnich i północnych państw europejskich; — w II tyg. 3 godz. historia narodów wschodnich, następnie Grecyi i państw macedońsko-greckich; — w I tyg. 3 godz. historia średnich wieków, powtórzenie historyi i geografii starożytnej, podług Pütza książek do nauki historyi służących i podług przewodnika geograficznego Voigta.

Matematyka i Rachunki.

W VI tyg. 3 godz. liczenie, cztery główne działania z nieoznaczonymi i oznaczonymi liczbami całkowitemi i początki nauki o ułamkach; w V tyg. 3 godz. nauka o ułamkach zwyczajnych i dziesiętnych, o stosunkach i proporcjach; w IV arytmetyka tyg. 2 godz.: reguła trzech i inne rachunki praktyczne, przyczém kurs klasy poprzedniej ciągle powtarzano; geometrya tyg. 1 godz.: pierwsze ogólne pojęcia geometryczne, o liniach prostych i o kątach w ogólności aż do § 25; w III. tyg. 3 godz. cztery działania z jednomicami i wielomicami; o przystawianiu i o liniach równoległych; w III. tyg. 3 godz. o potęgowaniu i wyciąganiu pierwiastków, równania pierwszego stopnia z jedną nieznaną, o liniach równoległych, o równości i podobieństwie; w II tyg. 4 godz. równania pierwszego i drugiego stopnia z jedną i kilku nieznanymi, o logarytmach, o po-

metrie; Lösung von Aufgaben; in I. w. 4 St. Erweiterung der Progressionslehre (figurirte Zahlen, Zinsezinsen), numerische Gleichungen jeden Grades, unbestimmte Gleichungen, binomischer Lehrsatz; Stereometrie; Lösung von Aufgaben; nach den Rechnen- u. mathematischen Lehrbüchern von Brettner.

Abiturienten-Aufgaben:

stępacz; nauka o kole, trygonometrya; rozwiązywano zadania; w **I** tyg. 4 godz. uzupełniano naukę o progressyach (postępy wyższych rzędów, reguła procentu składana), równania liczbowe każdego stopnia, równania nieoznaczone, twierdzenie o dwumianie; stereometrya; rozwiązywano zadania; podług Brettnera książek szkolnych do nauki rachunków i matematyki służących.

Zadania abyturyentów:

Die Are eines Cylinders ist 12,14' lang und gegen den Grundkreis unter $64^{\circ} 20' 32''$ geneigt. Die Peripherie des Grundkreises ist gleich der Höhe. Wie groß ist der Radius einer Kugel, deren Inhalt dem des Cylinders gleich ist?

Den Triangel anzulösen, wenn die Differenz zweier Seiten $a - b = 23,541'$ und einzeln ihre Gegenwinkel $\alpha = 100^{\circ} 26' 4''$, $\beta = 58^{\circ} 44' 22''$ gegeben sind.

Zwei Sehnen von 7' und 16' schneiden sich so, daß die Segmente der ersteren 3' und 4' betragen. Wenn nun in der Gleichung $x^a = b$, das kleinere Segment der zweiten Sehne gleich a und ihr größeres gleich b ist, so soll x berechnet werden.

Unter 30 Soldaten, die eine Schanze zuerst erstürmt haben, soll eine Summe Geldes so vertheilt werden, daß jeder Folgende immer gleich viel weniger erhält als der Vorhergehende; und es erhalten der 3. und 4. Mann zusammen 10 Thlr. 20 sgr., der 7. und 20. Mann zusammen 8 Thlr. 10 sgr. Wie viel erhält jeder von diesen besonders? und wie groß ist die unter die 30 Mann vertheilte Summe?

Naturkunde und Physik.

In IV. w. 2 St. Rückgraththiere, Botanik nach dem 2. Cursus von Szafarkiewicz u. Schilling; in III. w. 1 St. Mineralogie nach Schilling; in II. w. 1 St. Einiges aus der Geologie und dem Leben der Thiere; in II. w. 1 St. Physik: Einleitung, von den allgemeinen Körperphänomenen, von der Ruhe und Bewegung im Allgemeinen und von den Hindernissen der Bewegung, vom Hebel; in I. w. 2 St. Lehre von der Wärme, vom Magnetismus, und von der Reibungselectricität, nach dem Leitfaden der Physik von Brettner.

Im Schönschreiben wurde in den beiden untern Klassen in je 2 w. St., im Zeichnen in den drei untern in je 2 w. St. u. in einer gemeinschaftlichen für die Vorgerückteren aller Klassen (4 aus I., 6 aus II., 8 aus III.), im Singen in 2 w. Stunden in den beiden untern und in 1 gemeinschaftlichen St. für Schüler aller Klassen Unterricht ertheilt; die Turnübungen, von dem Hülfslehrer Roil geleitet, fanden im Sommer an 2 Tagen für I., II., IV. u. an 2 Tagen für II., V., VI. in je 2 St. statt; im Winter wurden die Schüler der beiden oberen Klassen an 2 Tagen der Woche in je 2 St. zu Vorturnern ausgebildet.

Historia naturalna i Fizyka.

W **IV** tyg. 2 godz. zwierzęta pacierzowe, botanika podług 2 kursu Szafarkiewicza i Schillinga; w **IIIa**. tyg. 1 godz. mineralogia podług Schillinga; w **IIIc**. tyg. 1 godz. niektóre wiadomości z geologii i o życiu zwierząt; w **II** tyg. 1 godz. fizyka: wstęp, o ogólnych własnościach ciał, o ruchu i spoczynku w ogólności, jako też o przeszkodach w ruchu, o dźwigni; w **I** tyg. 2 godz. nauka o ciepliku, o magnetyzmie i o elektryczności wywołanej przez tarcie, podług Brettnera książki szkolnej do nauki fizyki służącej.

Kaligrafii udzielano tyg. po 2 godz. w 2 niższych klasach, Rysunków tyg. po 2 godz. w 3 niższych kl. i 1 godzinę wspólną dla tych uczniów wszystkich klas, którzy już większe uczynili postępy (4 z **I**, 6 z **II**, 8 z **III**), Śpiewów tyg. po 2 godz. w 2 niższych kl. i 1 wspólną dla uczniów wszystkich klas. Ćwiczenia gimnastyczne, kierowane przez nauczyciela pomocniczego Roila, odbywali latem 2 razy na tydzień po 2 godz. uczniowie kl. **I**, **III** i **IV** i 2 inne razy na tydzień po 2 godz. uczniowie kl. **II**, **V** i **VI**; zimą zaś sposobili się na przodowników w ćwiczeniach gimnastycznych 2 razy na tydzień po 2 godz. tylko uczniowie dwóch wyższych klas.

B. Verordnungen der vorgesetzten Behörde von allgemeinem Interesse.

Vom 9. November 1863. Der Director erhält ein Exemplar eines neuen Reglements für den Unterricht im Zeichnen auf den Gymnasien und Realschulen, und wird angewiesen, zugleich mit den Klassenordinarien dem Zeichen-Unterrichte auch in den oberen Klassen, wo derselbe nicht obligatorisch ist, die gebührende Aufmerksamkeit zuzuwenden.

Vom 11. November, betreffend die Beschränkung des Unterrichts in den Vorschulen der höheren Lehranstalten auf den allgemeinen Elementar-Unterricht und die Ausschließung fremder Sprachen von demselben, wie des Lateinischen und Französischen, aber selbstverständlich nicht des Deutschen in Bezug auf Schüler polnischer Nationalität, diese seien vielmehr in solchen Schulen in der Kenntniß und im Verständnisse der deutschen Sprache möglichst zu fördern.

Vom 28. Februar 1864, wonach die Befreiung der Schüler von Zahlung des Schulgeldes, welche bisher bis zum fünften Theil der Schülerzahl gestattet war, allmählig bis auf den zehnten Theil zu beschränken ist.

Vom 7. April, betreffend die Bestimmungen des Herrn Finanz-Ministers unter dem 7. Februar c., wonach die Zulassung zur Laufbahn für den Königl. Forstverwaltungsdienst nur demjenigen gestattet werden kann, welcher 1. das Zeugniß der Reife als Abiturient an einem Preussischen Gymnasium oder einer Pr. Realschule erster Ordnung erlangt und in diesem Zeugnisse eine unbedingt genügende Censur in der Mathematik erhalten, 2. das 23. Lebensjahr noch nicht überschritten hat, 3. eine namentlich in Bezug auf das Seh- und Hörvermögen fehlerfreie, kräftige, für die Beschwerden des Forstdienstes angemessene Körperbeschaffenheit besitzt, 4. über tadellose, sittliche Führung sich ausweist, und 5. den Nachweis der zur forstlichen Ausbildung erforderlichen Subsistenz-Mittel führt.

Vom 4. Mai, wonach alle Schulzeugnisse nur in deutscher Sprache zu ertheilen sind.

Vom 26. Mai, Mittheilung des Rescripts des Herrn Ministers der geistlichen u. Angelegenheiten vom 18. Mai c., wonach diejenigen Schüler, welche später auf das Königl. Gewerbeinstitut in Berlin überzugehen beabsichtigen, bei Zeiten auf das daselbst unerlässliche Erforderniß einer genügenden Fertigkeit im Freihand- und Linien-Zeichnen aufmerksam und eine

B. Rozporządzenia władz wyższych ogół obchodzie mogące.

Pod dniem 9. Listopada 1863 przesłano dyrektorowi 1 egzemplarz nowego regulaminu tyczącego się nauki rysunków po gimnazyach i szkołach realnych i polecono mu, aby na naukę rysunków i w wyższych klasach, gdzie takowa nie jest obowiązującą, zwracał wraz z ordynaryuszami klas przynależną jej uwagę.

Pod dniem 11. Listopada rozporządzono, aby naukę udzielaną w szkołach przygotowawczych wyższych zakładów naukowych ograniczono na samą tylko ogólną naukę elementarną, aby więc wyłączono z niej języki obce, jako to łaciński i francuski, przez co jednak nie wyklucza się bynajmniej języka niemieckiego ze względu na uczniów narodowości polskiej: ci owszem w szkołach tych z językiem niemieckim należycie obeznać się mają.

Pod dniem 28. Lutego 1864 rozporządzono, aby uwolnienie uczniów od opłaty szkolnego, dotąd do piątej części wszystkich uczniów rozciągnięte, odłąd stopniowo do dziesiątej części tychże ograniczonym było.

Pod dniem 7. Kwietnia nadesłano rozporządzenie J. W. ministra finansów, dnia 7. Lutego r. b. wydane, wedle którego do służby królewskiej w administracji leśnej ten tylko przyjętym być może, który po 1, otrzymał świadectwo dojrzałości w którymkolwiek gimnazyum lub którymkolwiek pierwszorzędnej szkole realnej monarchii pruskiej i w tém świadectwie będzie miał przyznaną sobie w matematyce bezwarunkowo zadowalniającą cenzurę, który po 2, nie przekroczył jeszcze 23 roku życia swojego, który po 3, mając wzrok bystry i słuch czujny, będzie nadto fizycznie usposobiony po znoszenia trudów, jakich zawód leśniczy wymaga, który po 4, stwierdzi świadectwami, jako moralna konduita jego była beznaganną i który po 5, wykaże środki utrzymania wystarczające do kształcenia się w zawodzie, jaki sobie obiera.

Pod dniem 4. Maja rozporządzono, aby wszystkie świadectwa szkolne wystawiano tylko w języku niemieckim.

Pod dniem 26. Maja udzielono reskrypt J. W. ministra spraw duchownych, na dniu 18. Maja r. b. wydany, tyczący się tych uczniów, którzy później w król. zakładzie technicznym w Berlinie kształcić się zamierzają: ci mają wcześniej wiedzieć o tém, że dostateczna wprawa w wykonywaniu z wolnej ręki rysunków jest w tym zakładzie jedną z pierwszych wymagalności, że zatem uczniowie, chcący

gewissenhafte Benutzung des Zeichenunterrichts ihnen zur Pflicht zu machen ist.

Vom 4. Juli, betreffend die Anmeldungen geeigneter Lehrer zur Teilnahme an dem am 1. October c. in der Königl. Central-Turn-Anstalt in Berlin beginnenden sechsmonatlichen Cursum für Civil-Cleven.

Vom 4. Juli, betreffend die von dem Herrn Minister der geistlichen u. Angelegenheiten durch Rescript vom 20. Juni c. getroffene Anordnung über die Einführung neuer Schulbücher.

kiedys do zakładu tego uczęszczać, powinni się zawczasu do nauki rysunków przykładać i jak najwięcej starać się z niej korzystać.

Pod dniem 4. Lipca. O sześciomiesięcznym, dnia 1. Października r. b. dla elewów niewojkowych rozpocząć się mającym kursie w król. centralnym zakładzie ćwiczeń gimnastycznych uwiadomiono w tym celu, aby do udziału w tym kursie zgłaszali się uzdatnieni ku temu nauczyciele.

Pod dniem 4. Lipca. Rozporządzenie na wydanym dnia 20. Czerwca r. b. reskrypcie J. W. ministra spraw duchownych oparte, tyczące się zaprowadzenia nowych książek szkolnych.

II.

Chronik des Gymnasiums.

Das neue Schuljahr begann am 9. October 1863, nachdem am 8. die Anmeldungen und Prüfungen der neu aufzunehmenden Schüler stattgefunden hatten.

Die durch den Abgang des bisherigen Religionslehrers Rožanski erledigte Religionslehrerstelle (i. vorj. Progr. S. 35.) wurde durch Verfügung des Königl. Provinzial-Schul-Collegiums vom 16. September dem Vicar und Licentiaten der Theologie Fr. Speers übertragen und derselbe am 9. October von dem Director in sein Amt eingeführt.

Mit dem Schluß des vorigen Schuljahrschied aus seiner hiesigen Wirksamkeit der als erster Lehrer an die höhere Knabenschule in Gnesen berufene Gymnasiallehrer Dr. Ławicki, der durch seine 10½jährige ebenso eifrige, als erfolgreiche Thätigkeit an unserer Anstalt sich dieselbe zu dem besten Danke verpflichtet hat.

Ein herber Verlust traf unsere Anstalt durch den am 13. December erfolgten Tod des ersten Oberlehrers, Professor's Dr. Piegsa. Derselbe trat sein Lehramt Michaelis 1839 an dem Gymnasium in Trzemeszno an, wo er am 8. November 1844 zum Oberlehrer befördert wurde. Ostern 1853 als erster Oberlehrer an das hiesige Gymnasium versetzt wirkte er hier durch 10¾ Jahr als Lehrer der Mathematik und Physik mit seltener Berufstreue und segensreichem Erfolge. Am

Kronika gimnazjum.

Nowy rok szkolny rozpoczął się dnia 9. Października 1863, a już dnia poprzedniego odbył się popis uczniów nowo przybyłych.

Na miejsce nauczyciela religii, opróżnione w skutek odejścia dotychczasowego nauczyciela religii X. Różańskiego (p. przeszłoroczny program, str. 35) powołała król. prowincjonalna Rada szkolna na dniu 16. Września wikaryusza i licencyata teologii Fr. Speersa, którego dnia 9. Października dyrektor w urząd jego wprowadził.

Z końcem zeszłego roku szkolnego opuścił zakład nasz nauczyciel gimnazjalny Dr. Ławicki, będąc na pierwszego nauczyciela do wyższej szkoły męskiej w Gnieźnie powołany. Zakład nasz, przy którym tenże przez 10½ roku równie gorliwie, jak skutecznie pracował, czuje się zobowiązanym do złożenia mu jak największych dzięków.

Dotkliwą stratę poniósł zakład nasz na dniu 13. Grudnia, w którym życia dokonał pierwszy nauczyciel wyższy, professor dr. Piegsa. Tenże rozpoczął zawód swój nauczycielski na św. Michał 1839 r. przy gimnazjum w Trzemesznie, gdzie dnia 8. Listopada 1844 r. mianowany został nauczycielem wyższym. Na W. Noc 1853 r. do gimnazjum tutejszego na miejsce pierwszego nauczyciela wyższego powołany, był przy niem przez 10¾ roku

16. begleiteten wir den hochverehrten Lehrer, den lieben Amtsgenossen, den treuen Freund zu seiner letzten Ruhestätte, wo der Religionslehrer Speers die Trauerrede hielt. Have, candida anima!

Die beiden erledigten Stellen wurden durch die Gymnasiallehrer vom Gymnasium in Trzemeszno Jagielski und Thomezek besetzt, von denen der erstere am 7. Januar, der letztere am 8. April 1864 in die hiesige Amtsthätigkeit eingeführt wurde.

Am 22. März beging die Anstalt das Allerhöchste Geburtsfest in üblicher Weise; die Festrede hielt der interim. Lehrer Dr. Kolanowski.

Vor Weihnachten, Ostern, den Sommerferien u. vor dem Schlusse des Schuljahres empfangen die Schüler die h. Sacramente. Den Herrn Geistlichen, welche den Religionslehrer bei der Schülerbeichte unterstützt haben, wird im Namen der Anstalt der verbindlichste Dank ausgesprochen. — Am 2. Juli legten 36 Schüler ihre erste Beichte ab und empfangen am folgenden Tage die h. Communion.

Während der Sommerferien wurden die Schüler aus dem Orte unter der Leitung und Beaufsichtigung eines Lehrers täglich einige Stunden im Gymnasium beschäftigt.

Durch den Tod verlor die Anstalt 4 Schüler, die Sertaner Adalbert Bochna, Roman Robowski, Jakob Brandt u. den Quintaner Emil Hafe.

Eine Prüfung pro maturitate fand zweimal, zu Ostern am 14. 15. 16. März und zu Michaelis am 6. September unter dem Vorsitz des Herrn Regierungs- und Schulraths Dr. Brettner statt. Zu Ostern hatten sich 14 Primaner und 3 Extraneer zur Prüfung gemeldet. Von den ersteren trat einer nach dem ungünstigen Ausfall der Probearbeiten zurück, die übrigen 13 u. 2 Extraneer wurden für reif zu den Universitätsstudien erklärt; nehmlich:

Joseph Bielski aus Popowo Kr. Wągrowitz, war 1/2 Jahr auf dem Gymn., 1/2 J. in Prima.			
Michael Ciesielski aus Dubin Kr. Kröben . . .	10 1/2 J. a. d. G.	2 1/2 J. i. P.	
Joseph Hadas aus Broniewo Kr. Inowrocław	1/2	1/2	=
Johann Jasiński aus Ostrowo	10 1/2	2 1/2	=
Nikolaus Jaskowski aus Benice Kr. Krotoschin	9 1/2	2 1/2	=

nauczycielem matematyki i fizyki i pełnił jako taki obowiązki swoje jak najgorliwiej i z jak najpomyślniejszym skutkiem. Dnia 16. towarzyszyliśmy zacnemu nauczycielowi, miłemu koledze, wiersnemu przyjacielowi na miejsce wiecznego odpoczynku, gdzie nauczyciel religii X. Speers miał mowę pogrzebową. Have, candida anima!

Oba opróżnione miejsca zajęli powołani z Trzemeszeńskiego do tutejszego gimnazjum nauczyciele Jagielski i Thomezek, z których pierwszy dnia 7. Stycznia a drugi dnia 8. Kwietnia 1864 r. w urząd swój wprowadzony został.

Dnia 22. Marca obchodził zakład ze zwykłą uroczystością Urodziny Najjaśniejszego Pana; mowę solenną miał nauczyciel tymczasowy dr. Kolanowski.

Przed Bożem Narodzeniem, W. Nocą, przed wielkimi wakacjami i przed zakończeniem roku szkolnego przystępowali uczniowie do stołu Pańskiego. Duchownym, którzy nauczyciela religii w słuchaniu spowiedzi uczniów gimnazjalnych wspierali, składała się w imieniu zakładu uprzejme podziękowanie. — Na dniu 2. Lipca odbyło 36 uczniów pierwszą spowiedź a dnia następnego przyjęli ciało Pańskie.

Podczas wielkich wakacyj zatrudniano w gimnazjum uczniów miejscowych po kilka godzin dziennie pod kierunkiem i dozorem jednego nauczyciela.

Śmierć wydarła zakładowi 3 uczniów kl. VI.: Wojciecha Bochnę, Romana Robowskiego, Jakóba Brandta i 1 ucznia kl. IV.: Emila Hakego.

Egzamen uczniów ubiegających się o świadectwo dojrzałości odbył się pod przewodnictwem radcy regencyjnego i szkolnego pana dr. Brettnera dwa razy, przed W. Nocą dnia 14. 15. 16. Marca i przed ś. Michałem dnia 6. Września. Przed W. Nocą zgłosiło się do egzaminu tego 14 uczniów kl. I. i 3 uczniów zamiejscowych. Z pierwszych w skutek niepomysłnego wypadku prac piśmiennych odstąpił od egzaminu ustnego 1; pozostałych zaś 13, jako też 2 zamiejscowych uczniów uzyskało świadectwo dojrzałości:

Józef Bielski, rodem z Popowa, pow. Wągrowieckiego, był 1/2 roku w gymn., 1/2 roku w kl. I.			
Michał Ciesielski, r. z Dubina, pow. Krobkiego, . . .	10 1/2 r. w g.	2 1/2 w I	
Józef Hadas, r. z Broniewa, pow. Inowrocławskiego, . . .	1/2	1/2	=
Jan Jasiński, r. z Ostrowa, . . .	10 1/2	1/2	=
Mikołaj Jaskowski, r. z Benic, pow. Krotoszyńskiego, 9 1/2		2 1/2	=

Michael Klimecki aus Za- wada Kr. Pleschen	9 1/4	=	2 1/2	=
David Lewkowitzsch aus Koźmin Kr. Krotoschin	6 1/2	-	2 1/2	=
Felix Pacieszynski aus Sul- mierzyce Kr. Adelnau	9 1/2	=	2 1/2	=
Johann Plucinski aus Krosna Kr. Wongrowitz	1/2	=	1/2	=
Dionys Strybel aus Dobie- szewice Kr. Mogilno	10 1/2	=	2 1/2	=
Telesfor Szenic aus Szele- jewo Kr. Krotoschin	7 1/2	=	2 1/2	=
Anton Trawicki aus Górk Kr. Konitz	1/2	=	1/2	=
Felix v. Wężyk aus Rogaz- szyce Kr. Schildberg	10	=	2 1/2	=

und die Extraner Thaddäus Celichowski und Stanis-
lans Warnka

Nach den Angaben derselben werden Bielski, Ciesielski,
Hałas, Jasiński, Jaśkowski, Klimecki, Pacieszynski,
Plucinski, Strybel u. Trawicki Theologie in Posen,
Lewkowitzsch Medicin in Berlin, Szenic Medicin in
Breslau, v. Wężyk die Rechte u. Cameraalia in Bres-
lau, von den Extranern Celichowski Mathematik,
Warnka Geschichte in Breslau studiren.

Zur Michaelis-Prüfung hatten sich 9 Primaner
gemeldet, welche sämmtlich für reif zu den Universitäts-
studien erklärt wurden, nemlich:

Julius Bandel aus Ostrowo, war 3 1/2 Jahr auf dem Gymnasium, 2 Jahr in Prima.				
Joseph Fleischer aus Krotoschin	1/2 S. a. G.	1/2 S. i. P.		
Paul Giese aus Wirsiß	2 1/2	=	2	=
Johann Jurek aus Adelnau	9	=	2	=
Kazimierz Klysz aus Wissek, Kr. Wirsiß	1	=	1	=
Robert Kozik aus Pleschen	9	=	2	=
Israel Labsap aus Koźmin	2 1/2	=	2	=
Karl Lux aus Adelnau	1/2	=	1/2	=
Stephan Wascinski aus Schy- monki Kr. Kroeben	9	=	2	=

Nach den Angaben derselben werden Fleischer, Ju-
rek, Klysz u. Wascinski Theologie in Posen, Giese
die Rechte in Berlin, Kozik Medicin in Breslau, Ban-
del Philologie in Berlin, Lux Mathematik u. Physik
in Berlin, Labsap morgenländische Sprachen in Ber-
lin studiren.

Michał Klimecki, r. z Zawady, pow. Pleszewskiego, .	9 1/4 l. w g.	2 1/2 l. w I
Dawid Lewkowitzsch, r. z Koźmina, pow. Krotoszyńskiego	6 1/2	- 2 1/2 -
Feliks Pacieszynski, r. z Sulmie- rzyce, p. Odolanowsk.	9 1/2	- 2 1/2 -
Jan Plucinski, r. z Krosna, pow. Wągrowieckiego	1/2	- 1/2 -
Dyonizy Strybel, r. z Dobieszew- wic, p. Mogilińskiego	10 1/2	- 2 1/2 -
Telesfor Szenic, r. z Szelejewa, pow. Krotoszyńskiego	7 1/2	- 2 1/2 -
Antoni Trawicki, r. z Górk, pow. Chojnickiego	1/2	- 1/2 -
Feliks Wężyk, r. z Rogaszyc, pow. Ostrzeszowskiego	10	- 2 1/2 -

i uczniowie zamiejscowi Tadeusz Celichowski i Sta-
nislaw Warnka

Z nich zamierzają Bielski, Ciesielski, Hałas,
Jasiński, Jaśkowski, Klimecki, Pacieszynski, Strybel,
i Trawicki poświęcić się teologii w Poznaniu, Lew-
kowitzsch medycynie w Berlinie, Szenic medycynie
w Wrocławiu, z uczniów zaś zamiejseowych odda
się Celichowski matematyce, a Warnka historii w
Wrocławiu.

Na św. Michał zgłosiło się do egzaminu dojrza-
łości 9 uczniów kl. I., którzy też wszyscy świadectwo
dojrzałości uzyskali; są to następujący:

Juliusz Bandel, rodem. z Ostrowa, był 3 1/2 roku w gimnazjum, 2 lata w I,		
Józef Fleischer, r. z Krotoszyna	1/2 r. w g.	1/2 r. w I
Paweł Giese, r. z Wyrzyska	2 1/2	- 2 -
Jan Jurek, r. z Odolanowa	9	- 2 -
Kazimierz Klysz, r. z Wysocka, pow. Wyrzyskiego	1	- 1 -
Robert Kozik, r. z Pleszewa	9	- 2 -
Israel Labsap, r. z Koźmina	2 1/2	- 2 -
Karol Lux, r. z Odolanowa	1/2	- 1/2 -
Stefan Wascinski, r. z Szymonek, pow. Krobskiego	9	- 2 -

Z tych zamierzają Fleischer, Jurek, Klysz i
Wascinski poświęcić się teologii w Poznaniu, Giese
prawu w Berlinie, Kozik medycynie w Wrocławiu,
Bandel filologii w Berlinie, Lux matematyce i fizyce
w Berlinie, Labsap językom wschodnim w Berlinie.

III.

Statistik des Gymnasiums.

Statystyka gimnazjum.

A. Frequenz.

Am Schlusse des vorigen Schuljahres besuchten die Anstalt 288 Schüler, dazu traten im Laufe dieses Jahres 86, schieden aus 95, sodaß am Schlusse dieses Schuljahres 279 verblieben und zwar:

	I.	II.	IIIo.	IIIu.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	VIa.	VIb.	Summa.
kathol. katol.	24	13	6	20	40	2	25	1	34	1	166
evangel. ewangel.	6	7	4	8	2	10	—	15	1	14	67
jüdische. mojsesz. wyzn.	4	1	4	5	1	10	—	7	—	14	46
zusammen, ogółem	34	21	14	33	43	22	25	23	35	29	279

B. Lehrapparat.

Von den etatsmäßig ausgeworfenen Summen sind unter Anderm angeschafft worden:

für die Bibliothek:

Sophoclis Oedipus Col. ed. Meineke. — Griechische Metrik von Roßbach II. 1. — Götterlehre von Welcker, III. 2. — Homerische Blätter von J. Bekker. — Ciceronis Tuscul. disp. ed. Seyffert. — Rhetores latini minores ed. Halm I. — Römische Privatalterthümer von Marquardt. — Aeschylos Agamemnon von Keil. — Livius ed. Hertz IV. 1. — Geortologie von A. Mommsen. — Miklosich Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum 3. 4. — Physikalische Technik von Fried. — Europ. Staatengeschichte von Heeren und Ufert 34. 9. — Encyclopädie von Ersch u. Gruber I. 76, 81. — Thesaurus Graecae linguae fasc. 65. — Centralblatt von Stiehl u. a.

für die Schülerbibliothek:

Album Lwowskie. — Książkę zbiorową. — Encyklopedyą powszechną. — Łukaszewicza Rys dziejów literatury polskiej. — Krasińskiego Poezye. — Skarbczyk polski. — Szujskiego Dzieje polskie. — Lewestama Literaturę powszechną. — Legendy historyczne. — Karst, Insektenwelt. — Garke, Flora von Deutschland. — Wägner, Rom III. — Schmidt, Preußens Geschichte in Wort und Bild. — Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit 41—44. — Schöppner Charakterbilder der allgemeinen Geschichte. — Fortsetzung der Erzählungen von Hoffmann, Lautenschlager u. a.

für das physikalische Kabinet:

Tausendgränfläschchen nebst dazu gehörigen Gran-Gewichten. — Converspiegel. — Thermometer mit dreierlei Skalen. — Differentialthermometer. — Krystallmodelle. — Heronsbrunnen. — Modell eines Last-Krahns. — Nicholson'sches Aräometer. — Zwei gegen einander drehbare Spiegel. — Metronom nach Mäkel. — Maximum- u. Minimum-Thermometer. — Apparat zur Demonstration der Lichtstrahlenbrechung in verschiedenen Medien.

A. Liczba uczniów.

W końcu zeszłego roku szkolnego uczęszczało do zakładu 288 uczniów; przybyło w ciągu tego roku 86, odeszło 95, tak iż w końcu tego roku pozostało 279, i to w kl:

B. Stan środków naukowych.

Z funduszów etatem przeznaczonych zakupiono między innymi:

dla biblioteki gimnazjalnej:

Sophoclis Oedipus Col. ed. Meineke. — Griechische Metrik von Roßbach II. 1. — Götterlehre von Welcker, III. 2. — Homerische Blätter von J. Bekker. — Ciceronis Tuscul. disp. ed. Seyffert. — Rhetores latini minores ed. Halm I. — Römische Privatalterthümer von Marquardt. — Aeschylos Agamemnon von Keil. — Livius ed. Hertz IV. 1. — Geortologie von A. Mommsen. — Miklosich Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum 3. 4. — Physikalische Technik von Fried. — Europ. Staatengeschichte von Heeren und Ufert 34. 9. — Encyclopädie von Ersch u. Gruber I. 76, 81. — Thesaurus Graecae linguae fasc. 65. — Centralblatt von Stiehl u. a.

dla biblioteki uczniów:

Album Lwowskie. — Książkę zbiorową. — Encyklopedyą powszechną. — Łukaszewicza Rys dziejów literatury polskiej. — Krasińskiego Poezye. — Skarbczyk polski. — Szujskiego Dzieje polskie. — Lewestama Literaturę powszechną. — Legendy historyczne. — Karst, Insektenwelt. — Garke, Flora von Deutschland. — Wägner, Rom III. — Schmidt, Preußens Geschichte in Wort und Bild. — Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit 41—44. — Schöppner Charakterbilder der allgemeinen Geschichte. — Fortsetzung der Erzählungen von Hoffmann, Lautenschlager u. a.

dla gabinetu fizycznego:

Flaszeczkę obejmującą 1000 granów wody, do mierzenia ciężkości gatunkowej płynów. — Zwierciadło wypukłe. — Termometr z potrójną podziałką. — Termometr do oznaczenia małych różnic temperatury. — Zbiór modeli kryształów. — Fontannę Herona. — Model żórawia okrętowego. — Areometr Nicholsona. — Dwa zwierciadła mające wspólną oś obrotową. — Metronom Mätzla. — Termometr do mierzenia najwyższej temperatury. — Przyrządku okazaniu łamania się światła przy przechodzeniu przez rozmaite ciała.

für den geographischen Apparat:

Kiepert's Erdkarte. — Reichard Roma vetus. — Spruner u. Brettschneider historisch geographischer Wandatlas. — Stülpnagel Wandkarte von Europa.

An Geschenken hat die Anstalt erhalten:
von der hohen Behörde:

Germaniens Völkerstimmen von Firmenich III. 9. — Hippolyti Romani quae feruntur omnia Graece e rec. P. A. de Lagarde. — Titi Bostreni contra Manichaeos e rec. P. A. de Lagarde

von der Verlagshandlung B. G. Teubner in Leipzig
Lateinisches Schulwörterbuch von Heinichen
vom Quartaner Bronislaus Weżyk 4 Exemplare
ausgestopfter Thiere.

Für diese Geschenke wird im Namen der Anstalt
der herzlichste Dank ausgesprochen.

dla zbioru kart geograficznych:

Kieperta karta kuli ziemskiej. — Reicharda Roma vetus. — Sprunera i Brettschneidera historyczno-geograficzny atlant ścienny. Stülpnagla karta ścienna Europy.

W podarunku odebrał zakład:
od wysokości władzy:

Hippolyti Romani quae feruntur omnia Graece e rec. P. A. de Lagarde

od księgarni B. G. Teubnera w Lipsku:

od Bronisława Weżyka, ucznia kl. IV., 4 okazy
wypchanych zwierząt.

Za dary te składa zakład nasz uprzejme po-
dziękowanie.

Lectionstabelle.

Wykaz nauk ogólny.

Unterrichts-Gegenstände. Przedmioty naukowe.	I.	II.	IIIo.	IIIu.	IVa.	IVb.	Va.	Vb.	Vla.	Vlb.
Religion <i>Religia</i>	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2
Deutsch <i>Język niemiecki</i>	3	2	3	3	5	2	6	2	6	2
Polnisch = <i>polski</i>	2	2	2	2	2	5	2	6	2	6
Latein = <i>łaciński</i>	8	10	10	10	9	9	10	10	10	10
Griechisch = <i>grecki</i>	6	6	6	6						
Französisch = <i>francuski</i>	2	2	2	2	4	4				
Hebräisch = <i>hebrajski</i>	2	2								
Geschichte und Geographie <i>Hi- storya i Geografia</i>	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Mathematik u. Rechnen <i>Mathe- matyka i Rachunki</i>	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Physik <i>Fizyka</i>	2	1								
Naturkunde <i>Historja naturalna</i>			1	1	2	2				
Zeichnen <i>Rysunki</i>	(1	1	1	1)		2		2		2
Schreiben <i>Kaligrafia</i>								2		2
Gesang <i>Spiewy</i>	(1	1	1	1	1	1)		2		2
	34	34	32	32	32	32	32	31	32	31

Rebertabelle.

Wykaz nauzcycieli ogólny.

Rebert.	I.	II.	III. a.	III. u.	IV. a.	IV. b.	V. a.	V. b.	VII. a.	VII. b.
Dr. Enger, Director, Döbn. in I.	8 Latein 2 Griech. Schif-ter		10 Latein 2 Französisch	2 Dorb						
Tschackert, Professor, Döbn. in III. a.	3 Deutsch									
Dr. v. Bronkowsky, D. a. g. Döbn. in III. a.	4 Griechisch	8 Latein 2 Griechisch	2 Polnisch	2 Dorb						
Regenke, Doctör, Döbn. in III. u.		2 Mitragl 4 Griechisch 2 Deutsch		8 Latein		3 Griechischen-Geographie				
X. Speers, Meditions.-E. Polster, D. a. g. Döbn. in VII. b.	2 Religion 2 Hebräisch	2 Religion 2 Hebräisch	2 Religion	2 Religion 6 Griechisch	2 Religion		3 Religion		3 Religion	
Cywiński, Gymn.-Lehrer. Dr. Zwolski, Gymn.-Lehrer, Döbn. in V. a.	2 Polnisch	3 Griechische	3 Griechische					10 Latein 2 Deutsch		10 Latein 2 Deutsch
Thomczek, Gymn.-E. Kosiński, Gymn.-E.	2 Französisch	2 Französisch	3 Deutsch	2 Französisch 3 Deutsch		2 Deutsch	6 Deutsch		2 Polnisch	2 Geographie
Marren, Gymn.-E. Jagielski, Gymn.-E.	4 Mathematik	4 Mathematik	3 Mathematik	3 Mathematik	3 Mathematik	5 Polnisch	3 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen
Dr. v. Wawrowski, Gymn.-E. Döbn. in VII. a.				1 Spaturlunbe 2 Polnisch	3 Selbstliche u. Geographie	4 Französisch 2 Spaturlunbe	2 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen	3 Rechnen
Roß, Schiffslehrer.			1 Griechisch 1 Deutsch	3 Selbstliche u. Geographie	2 Griechische u. Polnisch	3 Mathematik	3 Rechnen	3 Rechnen	10 Latein 2 Geographie	
Paton, G. a. E. Döbn. in V. a.				9 Latein 5 Deutsch	3 Griechische u. Polnisch		2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen	2 Geographie 2 Schreiben 2 Rechnen	2 Schreiben 2 Rechnen 2 Rechnen	6 Polnisch
Dr. Kolanowski, Schiffsäl. Döbn. in V. b.						9 Latein	6 Polnisch	6 Deutsch		
Gredig, Schaubert, evangel. Meditionslehrer.	2 Religion		2 Religion			2 Religion	2 Religion			2 Religion

Ordnung der Prüfung.

Dienstag, den 27. September:

Zeit	Czas.	Gegenstand.	Przedmiot.
9	— 9 $\frac{1}{2}$	Religionslehre	Religia . . . . .
9 $\frac{1}{2}$	— 10	Griechisch	Jezyk grecki . . . . .
10	— 10 $\frac{1}{4}$	Mathematik	Matematyka . . . . .
10 $\frac{1}{4}$	— 10 $\frac{1}{2}$	Griechisch	Jezyk grecki . . . . .
10 $\frac{1}{2}$	— 10 $\frac{3}{4}$	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
10 $\frac{3}{4}$	— 11	Französisch	Jezyk francuski . . . . .
11	— 11 $\frac{1}{4}$	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
11 $\frac{1}{4}$	— 11 $\frac{1}{2}$	Mathematik	Matematyka . . . . .
11 $\frac{1}{2}$	— 11 $\frac{3}{4}$	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
11 $\frac{3}{4}$	— 12	Vorträge der Quartaner. Deklamacye uczniów kl. IV.	

Nachmittags.

3	— 3 $\frac{1}{4}$	Geographie	Geografia . . . . .
3 $\frac{1}{4}$	— 3 $\frac{1}{2}$	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
3 $\frac{1}{2}$	— 3 $\frac{3}{4}$	Polnisch	Jezyk polski . . . . .
3 $\frac{3}{4}$	— 4	Latein	Jezyk łaciński . . . . .
Vorträge der Sextaner und Quintaner. Deklamacye uczniów V ^b i Va.			

Mittwoch, den 28. September.

Schlussfeierlichkeit

um 9 Uhr Vormittags.

Choral.

Declamationen.

Psalm 8 (Allmächtiger Herr).

Vorträge eigener Arbeiten:

des Abiturienten Julius Bandel:

Quid de Augusto senserit Horatius.

des Abiturienten Paul Giese:

Sechs Wörtlein nehmen mich in Anspruch jeden Tag

Ich soll, ich muß, ich kann, ich will, ich darf, ich mag.

des Abiturienten Johann Jurek:

O poemacie Bohdana Zaleskiego: „Przenajświętsza rodzina.“

welcher im Namen der Abiturienten von der Anstalt Abschied nimmt.

Hierauf nimmt der Primaner Vincent Jaskólski von den Abiturienten Abschied.

Halleluja aus dem Messias von Händel.

Entlassung der Abiturienten und Verlesung der Verlesungen durch den Director.

Am 12. October Vormittags finden die Namendungen, Nachmittags die Prüfung der neu aufzunehmenden Schüler statt. Dieselben haben ein Geburts- u. Impf-Attest, so wie ein Zeugniß über den zuletzt genossenen Unterricht beizubringen.

Am 13. October um 8 Uhr Vormittags wird das neue Schuljahr mit einem feierlichen Gottesdienste eröffnet.

PORZĄDEK POPISU.

We Wtorek, dnia 27. Września.

Lehrer.	Nauczyciel.	Klasse.	Klasa.
X. Speers		I.	II.
Dr. Bronikowski		I.	
Marten		II.	
Dr. Zwolski		III.	
Regentke		III.	
Thomeczek		III.	
Dr. Kolanowski		IV.	
Jagielski		IV.	
Cywiński		V.	

Po południu.

Roil	Va.
Polster	VI.
Poten	VI.
Dr. Wawrowski	VI.
Deklamacye uczniów V ^b i Va.	

W Środę, dnia 28. Września.

ZAKOŃCZENIE

—o godzinie 9. zrana.

Chorał.

Deklamacye uczniów.

Psalm 8. (Wszechmocny Panie).

Mowy:

abituryenta Juliusza Bandla:

abituryenta Pawła Giesego:

Sixs Wörtlein nehmen mich in Anspruch jeden Tag

Ich soll, ich muß, ich kann, ich will, ich darf, ich mag.

abituryenta Jana Jurka:

O poemacie Bohdana Zaleskiego: „Przenajświętsza rodzina.“

Ostatni w imieniu odchodzących uczniów pożegna zakład.

Poczém uczeń kl. I. Wincenty Jaskólski pożegna abiturientów.

Halleluja z Messyasza Händla.

Pożegnanie abiturientów i przeczytanie promocyj przez Dyrektora.

Dnia 12. Października przed południem zgłosić się winni nowi uczniowie, a po południu odbędzie się z nimi popis. W tym celu powinni złożyć metrykę, świadectwo szczepionej ospy, tudzież świadectwo wykazujące ich postępy w naukach w ostatnim czasie pobieranych.

Dnia 13. Października o godzinie 8. zrana zacznie się nowy rok szkolny uroczystym nabożeństwem.

Dr. Robert Enger,
Director.

INHALT

1. H. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...

Verzeichnis der Abhandlungen

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...

Errata.

Str. 19 wiersz od góry 4 zamiast „przez innego?“ czytaj „przez coś innego?“
 - 19 - - - 5 zamiast „Czyż przez innego“ czytaj „Czyż przez coś innego“

Dr. Robert Kuntz,
 Director

© The Tiffen Company, 2007

TIFFEN® Gray Scale

A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	R	G	G	B	W	G	K	C	Y	M									

ata.
nego?“ czytaj „przez coś innego?“
ez innego“ czytaj „Czyż przez coś innego“